

FAGBOG
til 1.-3. klasse

MAD FRA LANDET



MAD FRA LANDET
af Kristina Froulund Ladekarl

Skole, Landbrug & Fødevarer ©
2016

Design og grafisk tilrettelæggelse:
Trine Lomholt Bruun
Redaktør: Peter Bejder
Produktionsledelse: Ida Binderup
Læsepædagogisk bearbejdelse: Dorthe Hartvig Eriksen
ISBN: 978-87-87323-24-6
Lix: 18
Let-tal: 19

Fotos:
Arla: side 6, 10, 22, 24
Colourbox: side 4-5, 21, 23, 24-25
LandbrugsMedierne: side 5, 11-12, 25
SAMSON AGRO: side 6-7
SEGES: side 7
Mejeriforeningen: side 13
Øvrige billeder: Landbrug & Fødevarer

Illustrationer:
Mads Salicath
Trine Lomholt Bruun

Trykkeri: PE Offset

Skole, Landbrug & Fødevarer
skole.lf.dk
Axeltorv 3
1609 København V
Tlf.: 3339 4000

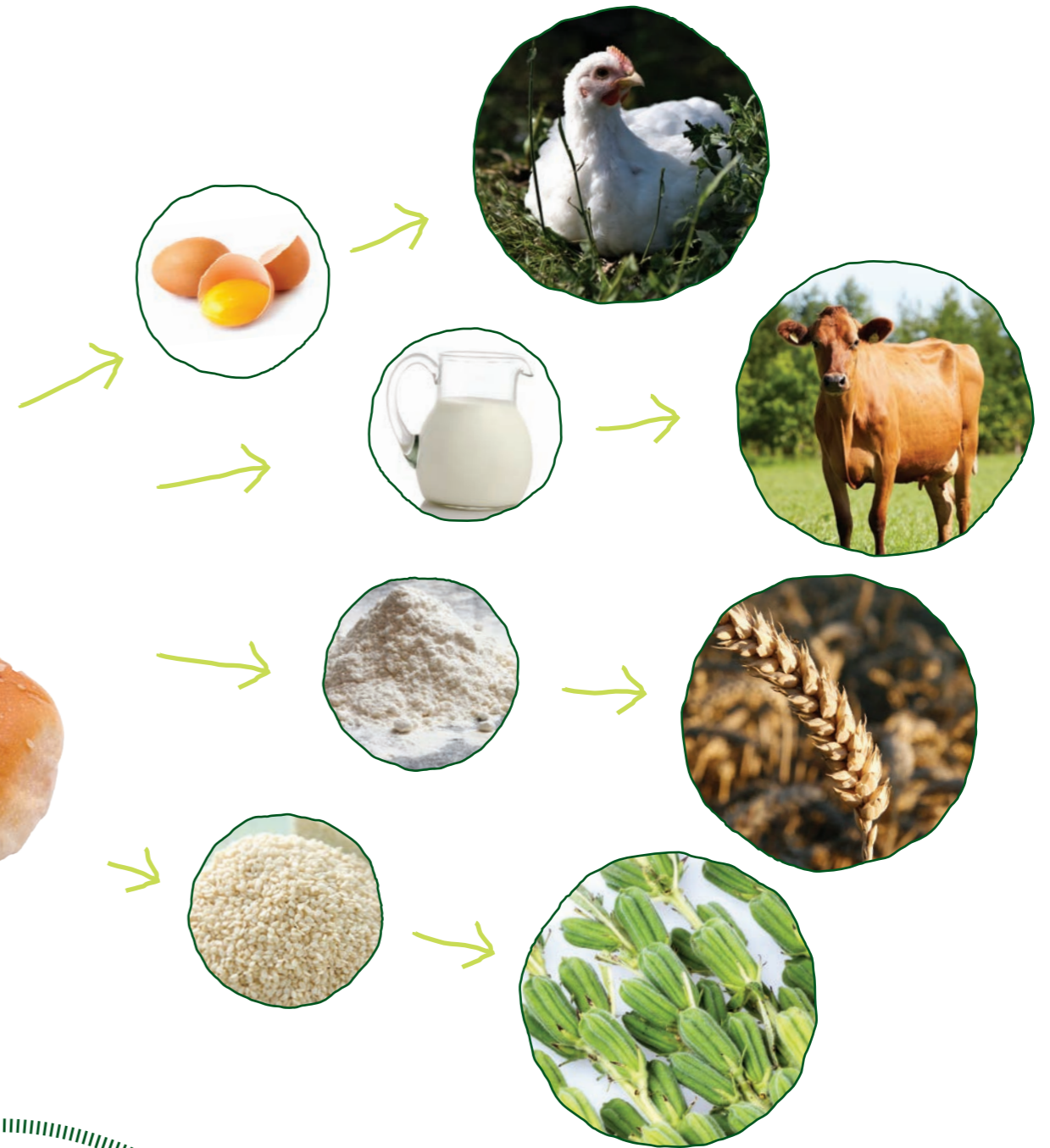
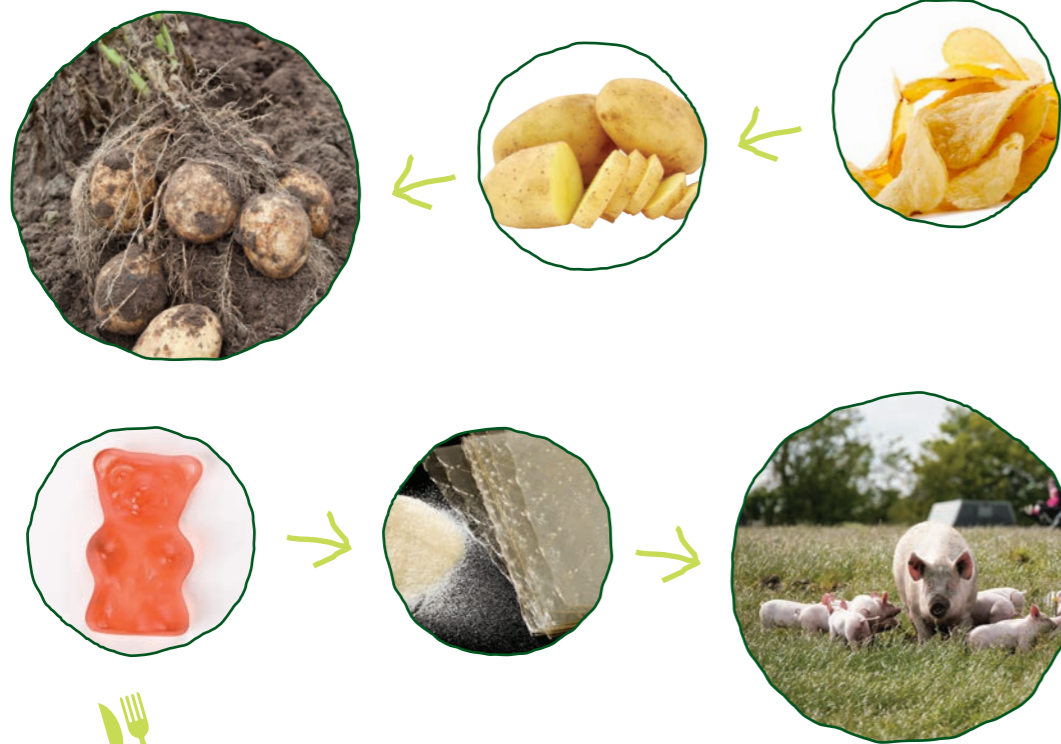


Indhold

| | |
|------------------------------|----|
| Hvor kommer maden fra? | 4 |
| Dyr hos landmanden | 6 |
| En ko giver mælk | 8 |
| I stalden | 10 |
| Fra ko til karton | 12 |
| Grise | 14 |
| Fra pattegris til slagtesvin | 16 |
| Æg og kyllinger | 18 |
| Marker | 20 |
| Maskiner | 22 |
| Mere end mad | 24 |
| Ord med dyr og mad | 26 |
| Stikord | 27 |

Hvor kommer maden fra?

Vi får mad fra dyr og planter.
Mælk, kød og æg kommer nemlig fra dyr.
Planter giver os grøntsager, korn og frugt.
Her kan du læse meget mere om,
hvor maden kommer fra.



Dyr hos landmanden

En landmand har dyr.
Dem kalder vi husdyr.
De fleste landmænd har kun en slags husdyr.
De har køer, grise eller høns.
Landmænd sælger mælk til et mejeri,
kød til et slagteri eller æg til et pakkeri.

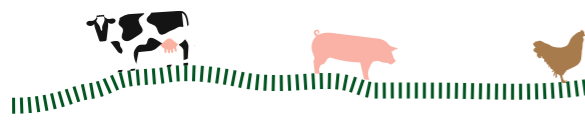
Fra mad til gylle og til mad igen

Landmanden giver dyrene mad.
Det kalder vi foder.
Dyrene æder græs, majs eller korn.
Planterne gror på landmandens marker.
Når dyrene æder, laver de tis og lort.
Det kalder vi gylle.
Landmanden kører gyllen ud på markerne.
Det får græs, majs og korn til at gro.
Så bliver planterne til nyt foder til dyrene.



HVAD ER HUSDYR?

Husdyr er dyr, som giver mælk, kød eller æg.



En ko giver mælk

Mælk kommer fra en ko

En ko med mælk kalder vi en malkeko.
Der er over en halv million malkekøer i Danmark.
De fleste malkekøer er sorte og hvide.
Der er også brune malkekøer og røde malkekøer.

Fra kalv til malkeko

En ny kalv vejer 25-60 kilo.
Hunkalven bliver til en kvie,
når den er lidt over et år.
En kvie giver ikke mælk.
Først skal den have en kalv.
Kvien er en malkeko, når den har fået en kalv.

HAN OG HUN

En han er en tyr.
En hun er en ko.



VED DU, AT ...
der lever flest
malkekøer i Jylland?

EN KALV HVERT ÅR

En ko skal have en kalv hvert år
for at give mælk.

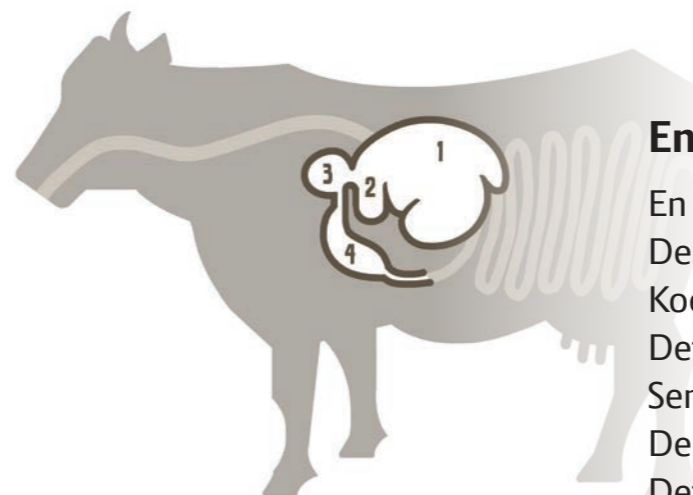
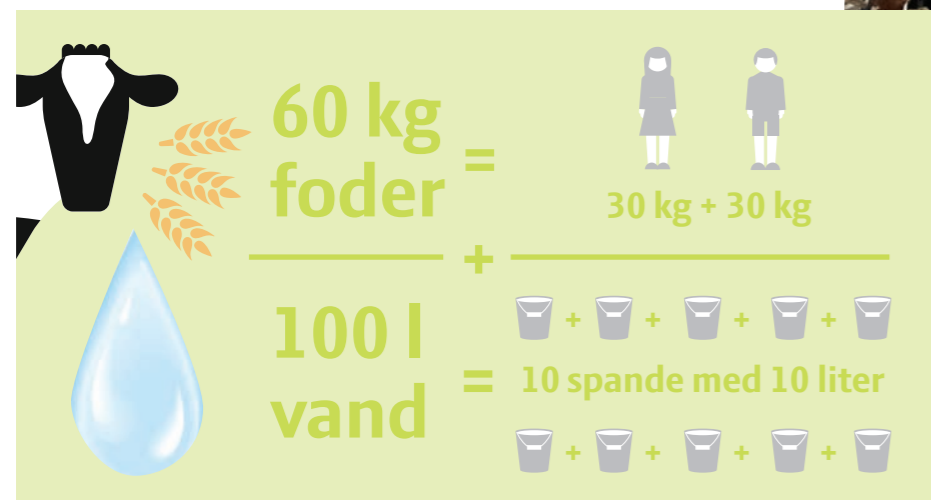
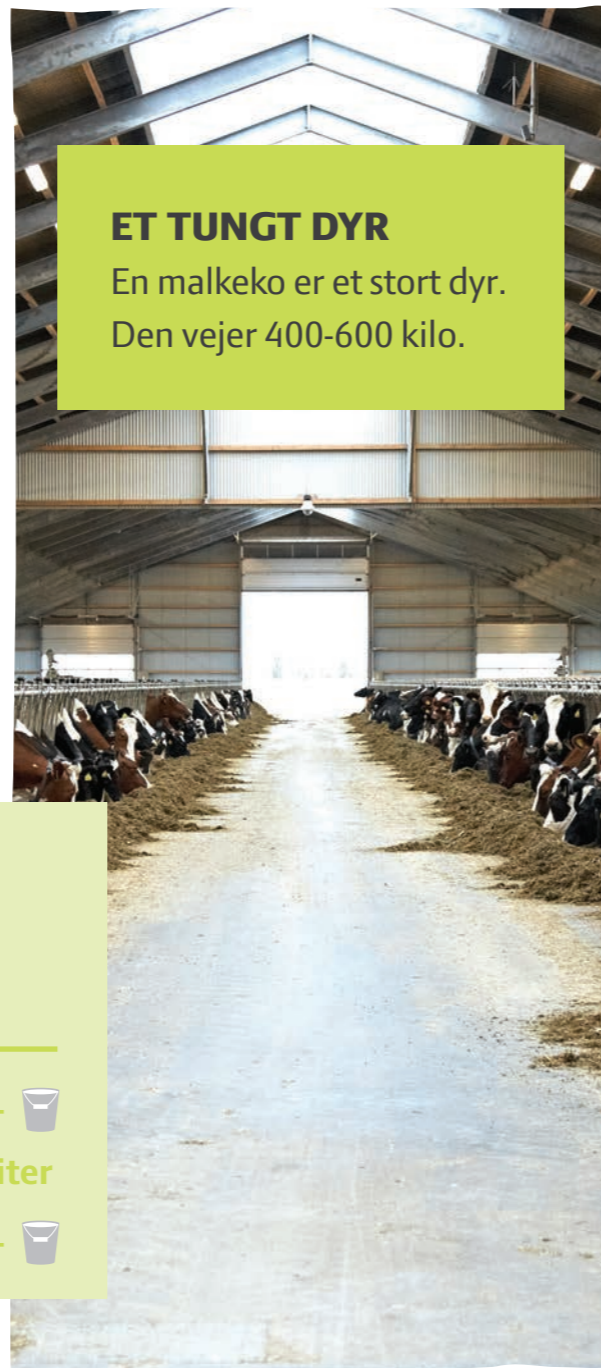


I stalden

Malkekøer lever i en stald.
Nogle køer kommer på græs.
Andre går i stalden hele året.

Spisebord på gulvet

I stalden er der en lang gang.
Her lægger landmanden græs og majs til køerne.
En ko æder og drikker meget.
Den æder cirka 60 kilo foder og
drikker cirka 100 liter vand hver dag.



En ko har fire maver

En ko tygger sit foder to gange.
Den er drøvtygger.
Koen tygger først lidt på foderet.
Det kommer ned i mave nr. 1.
Senere bøvses koen foderet op i munden igen.
Den tygger det en gang til.
Det ryger tilbage i første mave.
Så glider foderet til mave nr. 2.
Maven deler foderet i små stykker.
Mave nr. 3 suger vand ud af foderet.
Mave nr. 4 er som din.



Så er der mælk

En ko har et yver.
Her bliver mælken til.
På yveret sidder fire patter.
Mælken kommer ud af patterne,
når landmanden malder koen.

Fra ko til karton

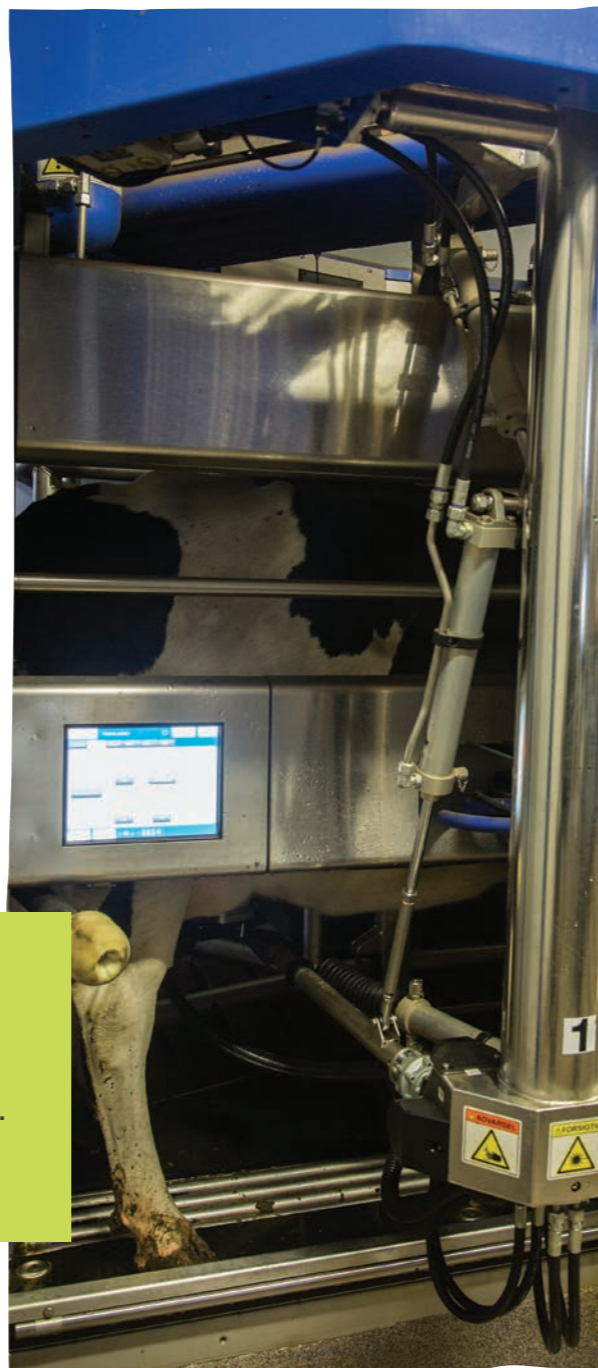
En malkeko malkes 2-3 gange hver dag.
En robot malke koen.
Det sker i en stald.

Klar, parat, malk

Først vaskes koens fire pletter.
Robotten sættes på pletterne.
Den suger mælken ud.
Mælken løber ud i en tank,
der holder mælken kold.
En lastbil henter mælken og kører den til et mejeri.

FRA VARM TIL KOLD

Mælken er varm,
når den kommer ud af koen.
Den bliver kold i tanken.



Meget mælk

En malkeko giver cirka 27 liter mælk hver dag.
På et år bliver det til næsten 10.000 liter mælk.
Så mange liter er der i en stor pool, som du kan
svømme i.

Både mælk og mad

På et mejeri laver man flere slags mælk.
Sødmælk, letmælk, minimælk og skummet-
mælk.
Mælk bliver også til ost, yoghurt og smør.



VED DU, AT ...
man bruger 10 liter mælk
til at lave et kilo ost?



Grise

Frikadeller og spegepølse er lavet af svinekød.

Det kommer fra grise.

De fleste grise lever i stalde.

Nogle grise lever dog udenfor.

En gris æder mest korn.

Den bruger trynen til at rode i foderet.

Mange grise

Der er mange millioner grise i Danmark.

De fleste grise er lyserøde.

Nogle grise er rødbrune.

VED DU, AT ...
en gris har let ved at lære?
Den husker næsten lige så
godt som en hund.



Nye grise på vej

En hungris er klar til at få unger, når den er cirka otte måneder.

Landmanden putter sæd fra en orne op i soen.

Soen er gravid i tre måneder, tre uger og tre dage.

Den får 12-20 pattegrise.

Rene grise

Du har måske hørt nogen sige 'din gris'.

Vi siger det til en person, som ikke er ren.

Sådan er grise på landet ikke.

De går faktisk meget op i at være rene.

Læs mere om ord og dyr på side 26.

HAN OG HUN

En han er en orne.

En hun er en so.

Soens unger hedder pattegrise.



Fra pattegris til slagtesvin

En ny gris vejer cirka 1,5 kilo.
Vi kalder den en pattegris.
Den går sammen med soen.
Når grisen vejer cirka syv kilo, er den en smågris.
Den går nu sammen med andre smågrise.

Store grise

En gris på cirka 35 kilo er en stor gris.
Den går sammen med andre store grise.
Grisen æder og vokser sig større.
Den bliver til et slagtesvin.
Det slagtes, når det vejer cirka 110 kilo.

På slagteriet

En lastbil kører grisen til et slagteri.
Her bliver den slagtet.
En slagter skærer grisen i små og store dele.
Han pakker kødet.
Kødet bliver til hakket svinekød,
koteletter og pålæg.



**VED DU, AT ...
et slagtesvin tager op til et
kilo på om dagen?**



Æg og kyllinger

Æg og kyllinger kommer fra høns.
Høns og kyllinger lever i store stalde.
De æder korn og majs.

Hønen og ægget

Nogle høns lægger æg, som vi spiser.
En høne lægger et æg næsten hver dag.
Den lægger æg i cirka 12 måneder.
Så giver den ikke så mange æg mere.
Hønen bliver slagtet.
Den bliver til foder.



SMÅ OG STORE ÆG

På et pakkeri kommer æggene i bakker.
Du kan købe små eller store æg.
På æggebakken står der S, M, L eller XL.
S er små æg. XL er de største æg.



Fra kylling til kød

Nogle høns lægger æg,
som bliver til kyllinger.
Vi kalder dem slagtekyllinger.
De bliver nemlig til kød.
Kyllingerne pipper, æder og klatter.
Og de vokser hurtigt.
Kyllingerne slægtes,
når de er 35-39 dage gamle.
Du kan spise dem som lår eller hel kylling.

VED DU, AT ...
en landmand tit har over
25.000 kyllinger?

Marker

En landmand har marker.
Han kan dyrke korn, græs og majs på dem.
Det bliver for eksempel foder til dyrene.
Han kan også dyrke frugt og grøntsager.

Fra korn til mel

Mel kommer fra kerner på korn.
Korn er for eksempel hvede eller rug.
På en fabrik knuser man kernerne til mel.
Kerner fra hvede bliver til hvedemel.
Kerner fra rug bliver til rugmel.

Mere end mel

Der er mange slags korn.
Hvede, rug, byg og havre.
Byg bruges til at lave øl.
Havre bliver til havregryn.



Sprøde æbler

Æbler vokser på æbletræer.
Om foråret er der små blomster på træerne.
Blomsterne bliver til æbler.
Landmanden plukker æblerne og
pakker dem i poser.
Så kommer de ud i butikkerne.

Kartofler på marken

Kartofler vokser under jorden.
De bliver lagt i lange rækker.
En kartoffel bliver til flere nye.
Om efteråret tager en maskine kartoflerne op.



I GAMLE DAGE

Engang havde børn fri en uge i oktober.
Børnene skulle hjælpe med at samle kartofler.
De havde kartoffelferie.
I dag kalder vi det efterårsferie.

Maskiner

Der er mange maskiner på landet.
Dem bruger landmanden på gården og i marken.

En traktor

Alle landmænd har en traktor eller flere.
Han bruger en traktor, når han skal fodre dyrene.
Han bruger en anden traktor i marken.

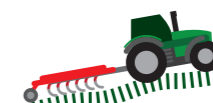


Høst

Hver sommer samler landmanden planterne på marken.
Det kaldes at høste.
Landmanden bruger store maskiner.
De skærer korn, græs eller majs over.
Andre maskiner tager kartofler op.

Korn, græs og majs

Korn deles i kerner og halm.
Kernerne bliver for eksempel til mel eller foder.
Græs og majs skæres i meget små dele.
Det er foder til dyrene.



Mere end mad

En malkeko giver mælk i cirka tre år.
Så bliver den slagtet.
Kød fra koen er oksekød.



Spis din gris

På slagteriet renses man grisens tarme.
De bliver til skind på pølser.



Mal med hår fra dyrene

Lange hår på grisen bliver klippet af.
Det gør lange hår på koens hale også.
Håret bliver til pensler og børster.



Tag koens skind på

Koens hud bliver til skind.
Man kan sy sko
og tasker af skind.
Man laver også tøj.
For eksempel jakker.



Ord med dyr og mad

Når vi mener noget andet end det, vi siger, bruger vi tit ord om dyr og mad. Den slags kalder vi talemåder.

Måske kender du selv flere?

"Han har rent mel i posen."

Han skjuler ikke noget.

"Hun har det som blommen i et æg."

Hun har det rigtig godt.

"At bide i det sure æble."

At gøre noget, man ikke har lyst til.

"Der er ingen ko på isen."

Der er ingen problemer.

"Det var en svinestreg."

Det var ondt gjort.

Stikord

| | | | |
|-----------|----------------------|-----------------|-------------------|
| Foder | 6, 10-11, 18, 20, 23 | Mejeri | 6, 12-13 |
| Grise | 6, 14-16, 24-25 | Mel | 20, 23, 26 |
| Gylle | 6 | Mælk | 4, 6-9, 11-13, 24 |
| Husdyr | 6-7 | Oksekød | 24 |
| Høns | 6, 18-19 | Pattegris | 15-16 |
| Kalv | 8-9 | Slakteri | 6, 16, 25 |
| Kartofler | 21, 23 | Slagtekyllinger | 19 |
| Korn | 4, 6, 14, 18, 20, 23 | Slagtesvin | 16 |
| Kvie | 8 | Smågris | 16 |
| Kyllinger | 18-19 | Svinekød | 14, 16 |
| Køer | 6, 8-11, 26 | Yver | 11 |
| Marker | 6, 20-23 | Æbler | 21 |
| Maskiner | 22-23 | Æg | 4, 6-7, 18-19, 26 |



MAD FRA LANDET er udviklet af Skole, Landbrug & Fødevarer i samarbejde med og med økonomisk støtte fra Mælkeafgiftsfonden og følgende:

MEJERIFORENINGEN

SKOLE
MÆLK
.DK

SEGES
Videncenter for Svineproduktion



ERHVERVSFJERKRÆSEKTIONEN

MAD FRA LANDET

Mad kommer fra husdyr og planter på landet.
Men hvilke dyr og planter?
Og hvordan bliver husdyr og planter til mad?
Få svarene her.



MAD FRA LANDET retter sig mod grundskolens 1.-3. klassestrin og undervisningen i fagene natur/teknologi og dansk. Hæftet kan bruges til faglig læsning eller i flerfaglige temaforløb om mad og landbrug. Det er let at læse og velegnet til børn, der skal lære at læse eller lige har lært det. Find elevaktiviteter og lærervejledning på skole.lf.dk. Brug også hæftet i forbindelse med gårdbesøg. På skole.lf.dk finder du landmænd, som tager imod skoleklasser. Besøg er gratis for skoler, og gårdene findes over hele landet.

Lix: 18 | Let-tal: 19